

Družabni splet in mi – medijski #TEHNODETERMINIZEM

The social web and us – Media #technodeterminism

Povzetek

Tehnologija se v medijskem poročanju vedno bolj prepleta z družbenim delovanjem posameznika. Vedno bolj je prisoten medijski tehnodeterminističen pogled, ki predpostavlja, da je tehnologija glavni generator družbenih sprememb oziroma da se spremembe v družbi dogajajo izključno in samo zaradi uporabe tehnoloških rešitev.

Ključne besede: Družabni splet, mediji, Twitter, Facebook, družba.

Abstract

Media reports suggest that technology is increasingly involved in society's social activities. Media reports reflect a strongly technodeterministic viewpoint, where social changes stem directly from the use of particular technologies.

Key words: Social web, media, twitter, facebook, society

Tehnologija je lastnost svojega uporabnika

Da je družbeno omrežje oziroma z angleškim izrazom social web vedno bolj prisotno v naši medijsko-politični sferi, ni ravno novica. Medijski prostor pravkar pretečenega leta 2011 je bil poln novic in zgodb o vse večji prisotnosti omrežij Facebook in Twitter, o nujnosti uporabe in o drastičnih posledicah abstinence.

Tehnodeterminističen vidik, ki ga je posvojila večina teh zgodb, nam ni tuj – tehnološka determiniranost komunikacijskih kanalov in orodij je prisotna že vsaj od srednjega veka naprej, ko so politični vladarji pravico do razmnoževanja intelektualnih vsebin neposredno povezovali z lastništvom orodij za razmnoževanje vsebin in ko se je rodil danes vsem znani »copyright«.

Zmožnost komuniciranja je torej danes v spletni sferi v veliki večini primerov neposredno povezana z znanjem uporabe orodji za komuniciranje in stroka orodjarjev skuša kot dominantno uveljaviti prepričanje, da je ravno znanje uporabe orodij tisto, ki šteje pri komuniciranju. Če torej ne znate uporabljati telefona, potem svojim sorodnikom RES nimate kaj povedati.

Prodaja tehnologij, brez katerih ni mogoče ustvarjati vsebin oziroma brez katerih ni mogoče komunicirati, je šla tako daleč, da se uporabnike orodij v medijih predstavlja kot člane iste interesne skupine, da se jih razume kot homogeno skupino z enakimi lastnostmi oziroma da se jim pripisuje enake družbene lastnosti. Le-to naj bi postali, ko so začeli uporabljati skupno tehnologijo, čeprav se sporočila, ideje o uporabi in dejanska raba po navadi od posameznega uporabnika do posameznega uporabnika zelo razlikujejo ali si celo nasprotujejo.

Vsa zgoraj naštetá dojemanja spletnih komunikacijskih tehnologij vodijo v nevaren trend – relativizacijo človeške aktivnosti in poudarjanje tehnološkega elementa kot gonilnika družbenega napredka. V nadaljevanju bomo pregledali tri odmevne

zgodbe, ki so medijsko občinstvo še dodatno utrdile v prepričanju, da tehnologija definira uporabnike in da se brez nje družbeno pomembni dogodki ne bi mogli zgoditi.

#arabska_pomlad – neznosna lahkost tvitanja

Protivladne demonstracije, ki so v Alžiriji in Egiptu sprožile propad aktualnega političnega režima, se ne bi mogle zgoditi brez digitalnega smodnika in krogel v obliki omrežja Facebook in Twitter. Tako poenostavljene trditve smo lahko spremljali lansko leto spomladi, ko so se Egipčani in Alžirci podali na ulice in s fizično prisotnostjo strmoglavili svoje predsednike.

Redukcija kompleksne družbeno-politične revolucije, ki se je dogajala v državah z zelo nizko penetracijo spletnega dostopa (Egipt dobrih 20 %, Alžirija slabih 5 %) (Internet World Stats, 2012), novinarskim interpretom in analitikom ni preprečila, da ne bi zmage nad režimom z vso težo medijske resnice pripisali uporabi tehnologije.

V pregledu leta na najbolj branem medijskem portalu v državi lahko v članku beremo naslednje: »Zgodovino minulega leta so pisala gibanja, kot so Arabska pomlad, Gibanje 99 % in Occupy Wall Street – spontane revolucije, ki so se manifestirale na podlagi skupnih interesov, ki so jih skanalizirala prav družbena omrežja« (Rejc, 2011).

Čeprav so določeni mediji od organizatorjev protestov samih pridobili izjave, da tehnologija ni igrala osrednje vloge in da je bila samo neobvezni pripomoček, se prevladujoče mnenje v javnosti ni spremenilo – mediji so bili polni člankov o Twitter revoluciji in Facebook protestnikih, članki pa so bili podloženi s fotomontažami protestnikov in logotipov obeh storitev.

Tako so mediji skoraj v celoti ignorirali že prej omenjene nizke penetracije spletnega dostopa, relativne neizobraženosti demonstrantov oziroma dejstva, da so se demonstracije dogajale tudi takrat, ko so samodržci tehnologijo izločili iz enačbe oziroma ugasnili dostop do spleta (Egipt, januarja prejšnje leto) (Kvas, 2011).

#trenirke – še dobro, da imamo tehnologijo!

Da se lahko tudi Slovenci pohvalimo z lastno spletno revolucijo, je bilo očitno lanskega decembra, ko je neimenovana politična stranka na spletu objavila kolumno, na katero so prvi odreagirali ravno spletni uporabniki. Kolumna se je nanašala na rezultate aktualnih parlamentarnih volitev, zaradi enostavne uporabe in hitre narave tehnologije pa so se nanjo prvi odzvali nekateri spletni uporabniki. Ključna beseda v zadnjem stavku je NEKATERI.

Medijev to ni motilo in tako je npr. Dnevnik poročal, da so »med koncem tedna o trenirkah množično začeli pisati slovenski uporabniki družbenega omrežja Twitter. Poleg šaljivih, ciničnih in kritičnih komentarjev na račun Majerjevega zapisa so tviteraši sklenili, da se bodo v ponedeljek zvečer na Prešernovem trgu v Ljubljani dobili na pravcatem "trenirkameetu". Predpisano oblačilo – trenirka.«

Navidezna kohezivnost uporabnikov storitve Twitter (in ne ljudi, ki so protestirali neodvisno od uporabe tehnologije za izražanje tega protesta) je tako v javnosti

pustila vtis, da je Twitter skupnost ostro profilirana, družbeno zelo aktivna in levičarsko usmerjena, čeprav se jih je na dejanskem shodu zbralo bore malo.

Mediji o uporabnikih, ki so se udeležili spletnega oziroma fizičnega shoda, niso izbrskali nobene druge podrobnosti, čeprav so se na Prešernovem trgu zbrali tudi pripadniki organizacij (Legebitra, Liberalna akademija, Mirovni inštitut ...), ki niso bili udeleženi v slovensko Twitter sfero oziroma so prišli protest na Prešernovem trgu podpreti zato, ker so se identificirali s sporočilom protesta – ne pa tehnologijo, s pomočjo katere je bil protest uvodoma skomuniciran. Njih ni nihče nič vprašal.

Nekateri mediji so šli še dlje – poudarjali so, da se v primeru odsotnosti tehnologije Twitter protesti sploh ne bi zgodili; da je bila tehnologija potrebna ne samo kot organizacijsko, temveč tudi kot motivacijsko orodje, kar naj bi medijsko občinstvo prepričalo v vero o samozadostni tehnologiji, ki človeka sploh ne potrebuje več.

#virant – psevdodogodek, ki so ga pri življenju držali mediji

Če so bili odzivi na članek o volilni bazi zmagovalca volitev vsaj relativno povezani z družbeno aktivnostjo in so imeli jasen cilj izražanja nestrinjanja s politično držo stranke v državi, se je januarja 2012 na omrežju Twitter odvila t. i. akcija #virant, ki je dokazala obupano povezavo medijev z »novimi« tehnologijami in pokazala, da bodo tudi letos zelo verjetno mediji veliko bolj navdušeni nad tehnologijo sporočanja kot pa nad sporočilom samim.

#virant se je začel z enim uporabnikom. Za razliko od organizacije protesta v primeru #trenirke pri #virant ni šlo za politični protest oziroma usmerjeno komunikacijo proti določeni interesni skupini. Bila je preprosta šala, ki nikoli ni bila izoblikovana za tisto, kar je sledilo po njej.

V prvem koraku so jo pograbili različni slovenski uporabniki Twitterja. Po meritvah ekipe Sitweet, ki se ukvarja z analitiko družabnega spleta, je bilo v enem dnevu objavljenih blizu 2000 objav, ki so se navezovala na besedne igre #virant.

V drugem koraku so te uporabnike opazili mediji in jih, pričakovano, predstavili kot interesno skupino, čeprav smo lahko iz vsebine posameznih sporočil razbrali, da obstajajo vsaj tri skupine uporabnikov, ki so sodelovali.

V prvi skupini so bili tisti, ki so v #virant videli politični humor in zadeve niso jemali kot resen protest proti trenutnim družbeno-političnim razmeram. V drugi skupini so bili tisti, ki so namensko protestirali proti Gregorju Virantu kot politični figuri in niso imeli nobene povezave s prvo skupino. V tretji skupini so bili tisti, ki so akciji nasprotovali, a vseeno sodelovali v njej z glasnim nasprotovanjem.

Mediji so celotno komunikacijo predstavili kot politično motivirano in ignorirali drugi dve skupini. Šli so še korak dlje. Čeprav sem kot prvi uporabnik, s katerim se je #virant začel razvijati, od začetka pojasnjeval pravi razlog oziroma odsotnost razloga, je večina medijev moje izjave prilagodila tako, da pojasnila niso prišla do odjemalcev množičnih medijev.

#virant je tako iz popolnoma brezpredmetne komunikacije mutiral v komunikacijo z dvema kritičnimi sporočili – mediji se ne zavedajo svojih vlog, vsebino pa

prilagajajo obliki sporočila. Hkrati je #virant izpostavil zelo učinkovito distribucijo sporočil prek spleta, ki se dogaja brez komunikacijskega središča oziroma brez neposredne koristi za komunikatorje sporočila.

Kdo poganja koga?

Sodeč po medijskem portretiranju uporabnikov spletnih tehnologij lahko v prihodnosti pričakujemo konstantno medijsko izenačevanje družbenih skupin in uporabnikov tehnologije, ki bo v medijih s stereotipizacijo posameznega tipa uporabnika služila za poenostavljeno predstavljanje družbenih sprememb.

Hkrati se bo z vsako novo tehnologijo, ki se bo pojavila na trgu, hitro našel stereotip uporabnikov te tehnologije, toliko prej, če bodo tehnologijo uporabljale znane osebnosti oziroma medijsko zanimive interesne skupine. Stremeti je treba k medijski kontekstualizaciji socialnih sprememb, ki so se zgodile tudi s pomočjo tehnologij, ne pa izključno zaradi njih.

Viri in literatura:

1. Internet World Stats. (13.1.2012). Internet World Stats. Pridobljeno 13. 1. 2012 iz <http://www.internetworldstats.com/stats1.htm>.
2. Rejc, M. (2012). Pestro leto 2011 na Twitterju. Pridobljeno 13. 1. 2012 iz <http://24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/2011-na-twitterju.html>.
3. Kvas, B. (2011). Egiptovsko sodišče je oglobilo Mubaraka zaradi izklopa dostopa do spleta. Pridobljeno 13. 1. 2012 s <http://www.e-demokracija.si/2011/05/30/egiptovsko-sodisce-je-oglobilo-mubaraka-zaradi-izklopa-dostopa-do-spleta/>.
4. Anderšek, A. (2011). Gibanje trenirk s spleta do vrha države. Pridobljeno 13. 1. 2012 z <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042494937>.